

DĚDICKÉ PRÁVO 1948-1989 OPTIKOU PRÁVA ŘÍMSKÉHO¹

PAVEL SALÁK JR.

Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Brno, Česká republika

Abstract in original language

velkými zásahy, jakými jsou např. pozemková reforma či znárodnování. Stejně tak však ale veřejná moc může omezit soukromá práva jedince skrze právní úpravu občanského práva a jeho institutů. Příkladem nám může být právní úprava dědického práva v období let 1948-1989. Měřítkem je nám naopak právo římské, jež se stalo základem právní úpravy kontinentálního práva soukromého. Římské právo od okamžiku rozpadu rodové společnosti stavělo v oblasti dědického práva na preferenci vůle zůstavitele.

S ohledem na odlišné politické ideje bylo pochopitelně toto římskoprávní pojetí pro komunisty nepřijatelné. Zákon č. 141/1950 Sb., tzv. střední občanský zákoník, oddělil ve své úpravě dědické právo do věcných práv a posunul jej až za právo obliagační. V praxi tuto skutečnost pak zákoník uvedl především tím, že obrátil poměr testamentu a intestátní posloupnosti ve prospěch posloupnosti intestátní. Nejzávažnějším zásahem však bylo nastavení poměru povinného dílu nepominutelným dědicům. Socialistický zákoník 40/1964 Sb., pak šel ještě dál a zrušil dědickou substituci i odkaz.

Praktickým dopadem této právní úpravy je zejména skutečnost, že u cennějších věcí, typicky u nemovitostí, vzniká nuceně spoluvlastnictví. Tato situace pak s sebou nese další problémy, zejména v situaci, kdy jeden z dědiců nemovitost užívá, zatímco jiní nikoliv, a finanční situace často neumožňuje dědici své spoludědice vyplatit.

Key words in original language

římské právo, dědické právo, intestátní posloupnost, odkaz, ABGB, Střední kodex, zákon č. 40/1964 Sb., komunismus

Abstract

Public law influences upon private law are done not only through confiscation or land reforms, but also via new codification of civil law by restriction or prohibition of some institutes. As an example we can take the legal regulation of the law of succession between 1948-1989 on the territory of Czechoslovakia. We can see this influence on the relation of these years codifications to the Roman law. Since The Law of Twelve Tables /Lex XII Tabularum/ was enacted, the Roman law preferred the will of testator over intestate succession. Many institutes

¹ Tento text je výstupem z grantu GAP408/10/0363 „Vývoj soukromého práva na území České republiky.“

of civil law were developed in Roman law, that are used for modification on the will of testator / e. g. substitution of heirs, condition in testament, legacy/.

We can find the same institutes in ABGB /Austrian civil code from 1811/ and in Osnova 1937 / never realized Proposal of Czechoslovak Civil Code from 1937/. In the year 1948 the political situation in Czechoslovakia changed. The Communists usurped the power in the state. Unlike in capitalism the communists did not respect the private ownership but they preferred collective ownership. New legal regulation presented by „Middle civil code“ /Act No. 141/1950 Coll. – Civil code 1950/ corresponded to these ideas.

In the structure of the code, the regulation of law of succession was torn away from the rights in rem and was situated behind the law of obligation. This symbolized the preference of family relations over the will of testator and cumulation of the estate. The main differences between communists' law compared to the Roman law was the preference of intestate succession over the testament. The conditions in the testament and legacy were no more valid /except collation/, the falcidian quarter was in adverse position – all legacies together could not represent more than 1/4 of the estate.

The Civil code 1964 /Act No. 40/1964 Coll./ went more further – abrogated the institute of legacy and also the possibility of heir's substitution. By this regulation the testament became de facto not binding – the treaty of heirs is essential for inheritance.

This code is still in force, and the novelization after the year 1989 did not change the communists character of the regulation of law of succession. The result of this legal regulation is forced co-ownership, especially concerning the real estates.

Key words

Roman Law, Decedent's Estate, Testament, Intestate Succession, Legacy, ABGB – Austrian Civil Code 1811, Middle Civil Code 1950, Socialist Civil Code 1964, Communism

Působení státní moci na soukromé právo se pochopitelně může dít velkými zásahy, jakými jsou např. konfiskace, znárodnění atp., nicméně stejně dobře může stát zásadně ovlivnit soukromoprávní vztahy pomocí právní úpravy práva občanského a jeho institutů. Tyto důsledky nejsou na první pohled viditelné a třeba se zdají být i nepatrné, nicméně z dlouhodobého hlediska se pak stávají kořenem řady problémů. Příkladem nám může být právní úprava práva dědického obou občanských zákoníků z let 1948-1989, tedy občanského zákoníku č. 141/1950 Sb. /dále též jako Střední kodex/ a občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. /dále též jako Socialistický občanský zákoník/. Jejich právní úprava dědického práva bude porovnávána s právem římským.

1. ŘÍMSKOPRÁVNÍ POJETÍ DĚDICKÉHO PRÁVA

Římské právo totiž přichází na svou dobu s myšlenkou, jež je do určité míry revoluční a která předznamenala další vývoj práva. Zásadním rozdílem mezi římským pojetím dědického práva a pojetím ostatních národů je fakt, že Římané v otázce dědického práva začínají prosazovat vůli zůstavitele. Tento jev zcela evidentně souvisí s rozpadem rodové společnosti. Nejenže novým kritériem dělení obyvatelstva se stává právě majetek a již ne jeho původ a příbuzenské vazby, ale majetek se stává základním stavebním kamenem římské společnosti a její ekonomiky. Proto také se ochrana soukromého vlastnictví těší značné pozornosti.

Přesné kořeny poslední vůle – testamentu – jako delačního důvodu v římském právu nelze zcela přesně vyhledat, každopádně již zákon dvanácti desek jej zná jako vyvinutý institut.² Zůstaviteli tak byla dána možnost, aby o své vůli pořídil, kdo bude jeho nástupcem, jeho dědicem. Testamentu byla dána přednost před posloupností intestátní, která vycházela z rodinných vazeb. Tato pozice byla ještě více posílena skutečností, že – až na výjimky jakou byl vojenský testament – nebylo možno obě tyto posloupnosti kombinovat: „NEMO PRO PARTE TESTATUS, PRO PARTE INTESTATUS DECEDERE POTEST.“³ Pořízení testamentu pochopitelně podléhalo již od počátku zvláštním pravidlům a formalitám, jejichž nesplnění mělo za následek jeho neplatnost. Postupný vývoj však ukazoval, že stejně jako Římané dali přednost vůli zůstavitele před příbuzenskými vazbami, tak i v otázce konfliktu formálních náležitostí a vůle zůstavitele můžeme říci, že postupe času nabývá vůle zůstavitele vrchu. Dochází k tomu především díky činnosti praetora a zejména pak díky jurisprudenci, což asi nejlépe ukázala tzv. Causa Curiana.⁴ Nebyla to však jen cesta výkladu, ale i vytváření nových institutů, jakými byl např. privilegované testamenty. Tyto testamenty jednak snižovaly formální náležitosti a proces pořízení poslední vůle tak zjednodušovaly (zde typicky vojenský testament), nebo sice přidávaly další formální náležitosti, ale jen proto, aby umožnily pořídít testament i osobám, jež doposud testamenti factio activa postrádaly (typicky slepecký testament, vyžadující vyšší počet svědků). Nelze

² Heyrovský, L.: Dějiny a systém římského práva soukromého. 4. vydání, Praha: J. Otto, 1910, s. 982. Zákon XII. Desek, deska V.3.

³ D 50, 17, 7 Pomponius ad Sabinum: „*Ius nostrum non patitur eundem in paganis et testato et intestato decessisse: earumque rerum naturaliter inter se pugna est "testatus" et "intestatus"*.“

⁴ Dostálík, P., Causa Curiana - i slavní právníci prohrávají spory, Bulletin advokacie 2010, č. 1-2., též k samotné taktice jednotlivých aktérů. Brtko, R., Kauza Curiana. In: Súdne reči a veľké súdne procesy podľa justiniánských Digest a iných prameňov rímskeho práva . Zborník príspevkov z 11. konferencie právnych romanistov SR a ČR, Trnava 15.-16. máj 2009 (Edd.: Mach, P., Pekarik, M.). Trnava: Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2010, s. 17-16.

řící, že by římské právo absolutizovalo vůli zůstavitele, takže by zcela mohl pominout rodinné vazby, naopak, existoval zde systém ochranných pák, typicky ochrana práv nepominutelných dědiců, přesto však šlo spíše o jakési zajištění „nutného minima.“

Jaké důvody ale vedly Římany k této absolutizaci vůle zůstavitele? Bylo cílem ochudit vlastní rodinu? Bezesporu ne, ostatně asi nejstarší testament, tzv. kalátní, počítal se situací, kdy zůstavitel nemá přirozených dědiců. Hlavní idea testamentu, nebo přesněji římského práva dědického /a dlužno dodat nejen římského/, bylo zamezení štěpení majetku. Nesmíme zapomínat, že v nejstarších dobách se bavíme o příbuzenských vazbách založených na agnátském, tedy právním příbuzenství, které mohl otec pomocí institutu emancipace do určité míry korigovat. V ideálním případě totiž měl být dědic jeden, typicky prvorozený syn. Své důvody to má pochopitelně ve skutečnosti, že dědické právo bylo v té době ne jen právem majetkové povahy, ale mělo i aspekt náboženský. Na druhou stranu, bavíme se o společnosti zemědělské a pro zemědělce je pochopitelně značným nebezpečím štěpení a tříštění rodinného majetku mezi potomky. O tom, že nešlo problém čistě římské společnosti svědčí např. proces pauperizace drobné šlechty v průběhu 14. stol. na území našeho státu.

Ve valné většině případů skutečně zůstavitel volil v testamentu dědice z řad svých potomků či jiných blízkých příbuzných. Testament mu však dával na rozdíl od intestátní posloupnosti možnost upravit velikost jednotlivých dílů, případně podmínit nabytí dědictví splněním podmínky. Stejně tak mohl i pro případ, že by se označený dědic dědictví neujal stanovit náhradníky a opět s poměry podílů dle jeho vůle. Práva nepominutelných dědiců pochopitelně byla zajištěna, nicméně nemuselo jít o postavení spoludědice, římské právo k jejich zajištění umožňovalo využít typicky např. institut odkazu, věna a nelze zapomínat i na tzv. kollační povinnost, tedy povinnost započítat do svého dědického dílu majetek nabytý od zůstavitele za jeho života.⁵

2. POJETÍ DĚDICKÉHO PRÁVA V ZÁKONÍCÍCH Z LET 1948-1989

Poměr komunistů k soukromému vlastnictví je všeobecně znám. Jakmile se dostali k moci, jejich snaha vedla přes omezení soukromého vlastnictví až k jeho skrytí, když už se jim ho nepodařilo zrušit úplně. Je nasnadě, že poměr k soukromému vlastnictví se odrazí nejen v otázce dispozice s majetkem za života vlastníkov, ale i po jeho smrti.

Charakter rozdílného pojetí oproti pojetí římskoprávnímu je patrný již na první pohled ze struktury obou soukromoprávních kodexů ze sledovaného období. Dědické právo je odděleno od právní úpravy

⁵ Tato povinnost byla zavedena praetory, aby zrovnoprávnila při dědění děti emancipované, jež při emancipaci nějaký majetek dostaly, a neemancipované, které logicky ani žádný majetek mít nemohly.

věcněprávní, která vycházela právě z římskoprávní struktury dané Gaiovými a Justiniánskými institucemi a mezi obě tyto oblasti se vklínilo právo obligační. Nešlo přitom o jev náhodný, neboť důvodová zpráva občanského zákoníku z r. 1950 výslovně uváděla, že: „Dědění ze zákona je odůvodněno poměrem rodinným a je posílením rodinného svazku jako základny rozvoje národa...“⁶ a posílení rodinných vazeb jako základní rys nového zákoníku chápala i dobová odborná literatura.⁷

Faktické posílení rodinných vztahů se pak dalo skrze samotnou právní úpravu jednotlivých institutů. Cílem této úpravy byla prioritizace intestátní posloupnosti, před posloupností testamentární. Nebylo tomu však tak, že by testament přicházel do úvahy jen v případě, že by nebylo zákonných dědiců. Již výše zmiňovaná římskoprávní zásada o nemožnosti kombinovat více dědických titulů vzala postupem doby za své, a tak již ABGB nejenže znalo možnost kombinace těchto dvou titulů, ale ještě pro manžele uvádělo další titul a tím byla dědická smlouva.⁸

Faktické omezení vůle zůstavitele se bylo provedeno především právní úpravou institutu testamentu. V občanských zákonících období nesvobody tak můžeme sledovat jednak zrušení některých institutů, jednak jejich omezení a zcela převrácení jejich smyslu.

V případě testamentu došlo ke značné omezení vůle svobody zůstavitele tím, že z právní úpravy vymizely privilegované testamety, které snižovaly formální nároky. Je pochopitelné, že zde nemám na mysli vojenský testament, který pochopitelně neznalo ani ABGB, nicméně např. testamety počítající s různými přírodními pohromami, epidemiemi, či válkou. Dlužno dodat, že argumentace proč dochází k jejich zrušení, byla leckdy až absurdní – např. v případě válečného testamentu se argumentovalo tím, že není možné, aby stát, který usiluje o celosvětový mír, měl ve své úpravě závět' počítající s válečným stavem.

Dalším omezením, jež postihlo dispoziční možnosti zůstavitele, byl zákaz podmínek, přiložených k testamentu. Pochopitelně, že ani Říman nemohl vázat dědictví na splnění jakékoliv podmínky. Předně nebylo možno podmínit testament podmínkou rezolutivní, což by

⁶ Občanský zákoník, Praha. Orbis, 1950, s. 296 komentář k § 512.

⁷ Blažke, J.: Odkaz v novém právu dědickém. Právník, 1951, s. 234.

⁸ Dědická smlouva byla pochopitelně Středním kodexem rovněž zrušena. Nebude jí v našem textu věnována další pozornost, přesto i zde je možné, že tento institut římskému právu jako takovému cizí má své kořeny v právu římském. K tomu viz Černochoch, Radek. Postavení dědice v římském právu. Diplomová práce. PrF MU. Brno, vlastním nákladem, 2011, s. 15,16.

vedlo k popření zásady „SEMELHERES, SEMPER HERES“⁹, zejména pokud by se podmínka přičila dobrým mravům, mohla být považována za neplatnou. Na druhou stranu podmínky mohly být poměrně účinným argumentem, jak potenciálního dědice donutit k určitému chování /např. aby přestal vést rozmařilý život/ a zajistit tak, že dědictví skutečně přijde do správných rukou, v nichž nepadne v niveč. Bylo výslovně uvedeno, že není možno vázat testament na podmínku. Jedinou výjimkou z této zásady bylo zachování kollační povinnosti.

Omezení se dočkal rokem 1950 i jiný institut dědického práva – odkaz. Odkaz na rozdíl od dědictví spočíval v tom, že se odkazovníkovi poskytuje určitá věc či soubor věcí. Jde tedy, na rozdíl od dědictví o sukcesy singulární, jejíž naplnění však předpokládá proběhnutí sukcese univerzální. Tento institut se v Římě vyvinul na zajištění určitého majetku pro vdovu, nicméně nabyl později značné obliby a rozšíření. Zpravidla tak byl dědicem učiněn prvorozený syn a ostatní členové rodiny byli zajištěni odkazy. Odkazy však byly činěny i ve prospěch jiných osob a obliba tohoto institutu pak vedla k tomu, že se často stávalo, že dědictví bylo nad míru zatíženo odkazy, což bylo nevýhodné ne jen pro dědice, ale de facto i pro samotné odkazovníky, neboť pokud neproběhla sukcese univerzální, nenastala ani sukcese singulární. Římské právo tak hledalo způsoby, jak tuto dispozici omezit. Tyto snahy vyvrcholily r. 40 př. Kr. přijetím tzv. Falcidiova zákona o odkazech, který stanovil, že jedna čtvrtina čistého majetku musí zůstat dědici nezatížena odkazy. Tzv. falcidiánská kvarta pak v římském právu našla odezvu i u institutu nepominutelných dědiců. Rakouský občanský zákoník, ABGB, šel v otázce vůle zůstavitele mnohem dále, neboť neznal omezení podobné falcidiánské kvartě. Její návrat nastává až r. 1950 spolu s tzv. středním kodexem /zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník/.¹⁰ Podobně jako i v jiných oblastech, byla však úprava institutu odkazu v tomto zákoně velmi stručná a značně omezená.

3. POSTAVENÍ NEPOMINUTELNÝCH DĚDICŮ

Nejúčinnějším nástrojem omezení zůstavitele v dispozici s majetkem se však ukázal institut nepominutelných dědiců. Tím, že římské právo nepřipouštělo kombinaci intestátní a testamentární posloupnosti a zcela jasně preferovala testament, tedy vůli zůstavitele, mohlo dojít k situaci, kdy by zůstavitel zcela pominul příbuzenské vazby a svou rodinu zcela pominul. Přestože vůle zůstavitele hrála zásadní roli, takovýto přístup byl bezesporu nepřijatelný. Proto právo vytvořilo nástroje, kterými omezovalo absolutnost vůle zůstavitele. Již byla řeč

⁹ Tento požadavek vycházel z náboženských souvislostí v dědickém právu. ABGB již oproti římskému právu tuto zásadu neuznávalo a rezolutivní podmínky připouštělo (§§ 696, 708 ABGB).

¹⁰ K tomu srovnej např. SKALOŠ, M.: Slovenské a československé dejiny štátu a práva v rokoch 1945 - 1989. Banská Bystrica: PrF UMB, 2011, s. 296.

o tom, že podmínky jež byly v rozporu s dobrými mravy – tedy s nějakými obecně uznávanými morálními pravidly - byly považovány za neplatné. Podobně bylo obecně společností považováno za nepřijatelné, že by zůstavitel ve svém testamentu nezmínil své nejbližší příbuzné. Pokud tak neučinil, chápalo se to za natolik podivné, že se zjevně nabízela otázka, zda vůbec zůstavitel byl při smyslech a tedy, zda byl způsobilý závět' pořídit. Civilní právo však uznávalo nepominutelným dědicům pouze nárok formální – tedy na to, aby v testamentu byli zmíněni, přičemž výslovně musel být zmíněn ten, jehož dědická pozice byla obecnou zvyklostí ve společnosti předpokládána – prvorozený syn. Pod pojmem „být zmíněn“ je však třeba rozumět jmenování, nikoliv to, že reálně nějaký majetek musí dostat – mohlo dojít i k vydědění, přičemž v nejstarších dobách nebyly taxativně důvody vydědění dány. Postupem času došlo k tomu, že římské právo začalo nepominutelným dědicům přiznávat i nárok materiální, který vedl k tomu, že jim musel připadnout minimálně určitý díl jejich zákonného dílu. Původně byl tento díl určen po vzoru odkazů na jednu čtvrtinu. Justiniánská právní úprava Novelou 18 zavedla složitější systém. Pokud by totiž dědici měl připadnout dědický podíl čítající jednu čtvrtinu celého dědictví a více, měl nárok na třetinu svého zákonného dílu. Pokud by mu však měla připadnout méně než jedna čtvrtina, měl dostat polovinu svého zákonného dílu. Novela 115 z r. 542 pak provedla další změny v oblasti nepominutelných dědiců, tato novela se však netýkala velikosti povinného dílu. Došlo jí však ke sloučení formálního a materiálního práva nepominutelných dědiců.

Právní úprava středního kodexu otázku nepominutelných dědiců řešila v ustanovení § 551. Práva na povinný díl podle této právní úpravy měly pochopitelně především děti, zároveň však i rodiče a prarodiče /terminologií zákona „staří rodiče“/. S nárokem rodičů a prarodičů však zákon počítal jen v situaci, kdy „je v době zůstavitelova úmrtí v nouzi a už práce neschopný.“ Toto ustanovení je pak, dle judikatury vykládat v souvislosti s § 72 zákona o právu rodinném.¹¹ Velikost povinného dílu v případě nedospělých jedinců čítá jejich celý zákonný díl, v případě ostatních – tedy plnoletých potomků a rodičů či prarodičů pak tři čtvrtiny jejich zákonného dílu.

Obdobná problematika je v zákoně 40/1964 Sb.¹² v ustanovení § 479. Podle tohoto paragrafu zůstává zachováno, právo nezletilých osob na celý zákonný díl. Podobně i právo zletilých potomků na tři čtvrtiny jejich dílu. Práva rodičů a prarodičů však již z této právní úpravy zcela vypadla.

¹¹ Rozhodnutí krajského soudu v Liberci (Rc) 5 Co6/53 citováno dle ASPI.

¹² K tomuto zákonu více viz např. SKALOŠ, M.: Slovenské a československé dejiny štátu a práva v rokoch 1945 - 1989. Banská Bystrica: PrF UMB, 2011, s. 304.

4. VYDĚDĚNÍ

Pokud nebyly nepominutelní dědicové zajištěni dostatečně již za života, jediným způsobem, jak zamezit jejich dědění, bylo vydědění. Tento institut znalo opět již římské právo, kde institut vydědění navíc nefungoval jen jako „trest“, nýbrž měl velmi často i charakter preventivního opatření na ochranu testamentu. Vydědění často stíhalo potomka, který byl počat až po zřízení poslední vůle. Nešlo o projev „nelásky“, tímto krokem totiž zůstavitel zajistil, že narození nového potomka nebude mít vliv na platnost testamentu.¹³ Pro vydědění měla zásadní vývoj již zmíněná novela 115, neboť v ní došlo ke stanovení důvodů, jež mohly vést k vydědění. Těchto důvodů pro descendenty bylo dáno čtrnáct, pro ascendenty osm. Vedle úkladů proti zůstaviteli či obecně nedobrému chování k němu zde však jako vydědovací důvod nalezneme i odpadnutí od křesťanské víry či výkon „nizkého“ povolání /např. kejklířského/. Stran podmínek vydědění i zde se projevovala doba, v níž ta která právní úprava vznikla. Jestliže ABGB v původním znění, podobně jako justiniánská kodifikace původně znalo jako vydědovací titul odpadnutí od katolické víry. Střední občanský zákoník pak pro změnu jako důvod k vydědění uvádí, že je možno dědice vydědit, odpírá-li trvale pracovat.

Oba občanské zákoníky poválečné však omezují zůstavitele v tom ohledu, že mu přikazují, aby byl důvod vydědění výslovně uveden, což ABGB výslovně nevyžadovalo a dokázání důvodu bylo pak na dědici samém. Zejména však ani střední zákoník, ani zákon 40/1964 Sb. nepočítají s vyděděním podmíněným. Zatímco tedy dle ABGB bylo možno ustanovit, že pokud by např. dědic v budoucnu vedl „nemravný“ život, bude vyděděn. Od r. 1950 dodnes již je možno vydědit jen pro důvod, který v době vydědění již nastal.

5. ZÁVĚREM

Zákonodárcům let 1948 – 1989 se podařilo prostřednictvím změn v občanském právu výrazně proměnit podobu práva dědického, což zároveň má závažný dopad na majetkové poměry obyvatelstva.

Omezení provedla právní úprava ve dvou směrech:

1. omezení „majetkové“, kdy velikostí podílu nepominutelných dědiců zbývá zůstaviteli relativně malá část majetku, jímž může disponovat ve prospěch jiných než nepominutelných dědiců.

2. omezení autonomie vůle, kdy zůstaviteli byla odebrána možnost učinit testament pod podmínkou, či stanovit zůstaviteli substituta.

¹³ Je třeba si uvědomit, že římské právo civilní zakládalo toliko formální návrh na to, aby nepominutelný dědic byl v testamentu zmíněn. proto i pouhé vydědění potomka, který se narodil po pořízení testamentu, platnost testamentu neovlivnilo. Naopak kdyby takovýto dědic nebyl zmíněn vůbec, testament by mohl být napadnutelný. Heyrovský, L.: Dějiny a systém římského práva soukromého. 4. vydání, Praha: J. Otto, 1910, s. 1029, 1060.

Zejména znemožněním podmínek zůstavitel přišel o možnost ekonomické páky k usměrnění chování potenciálního dědice.

Ideálem komunismu bylo, že se časem podaří odbourat touhu po soukromém vlastnictví a spolu s tím i dědické právo jako takové bude přežitkem. Předpokládalo, že omezením zůstavitele dojde k posílení rodinných vazeb.

Omezení, jež právní úprava zavedla vedou k tomu, že řada osob se poměry, jež mají nastat po jeho smrti, snaží uspořádat pořízenými inter vivos. Tato situace však navozuje další problém – zda skutečně osoba, s níž toto jednání uzavíráme, nějakým způsobem naši důvěru „nezradí.“ Z nedávné doby je možno uvést příklad majitele kosmetické firmy, který, aby zamezil nechtěným dědicům, převedl firmu na svou manželku s tím, že sám zůstal jednatelem ve firmě. Došlo však k tomu, že manželka jej na pozici jednatele nahradila svým bratrem a tak jej zcela „vyšachovala“ z jeho firmy.

Reálný dopad této právní úpravy však řada běžných zůstavitelů ani dědiců nerozezná. Je to proto, že tyto následky se projevují často nikoliv v okamžiku dědického nápadu, nýbrž často až po mnoha letech. Velká hodnota některých součástí dědictví, typicky nemovitostí, vede k tomu, že nuceně vzniká spoluvlastnictví. Nebezpečná je zejména situace, kdy jeden dědic nemovitost užívá, a tedy do ní i investuje, zatímco druhý dědic, který ji neužívá, k péči o ní nijak nepřispívá. Pokud totiž v budoucnu dojde k rozdělení spoluvlastnictví, bude se hodnota věci počítat dle stavu v době rozdělení, takže dědic nemovitost obývající nakonec možná bude muset druhému zaplatit hodnotu, která vznikla jeho vlastním přičiněním. I v případě, že dědic, který nemá zájem o obývání nemovitosti požádá druhého dědice o vyplacení hned, nemusí to mít příznivé následky. Vysoká hodnota nemovitostí vede k tomu, že málokdo má na to, aby vyplatil ostatní dědice. Za dané situace pak nezbývá, než nemovitost prodat, a co nejrychleji to jde, tedy i za nižší cenu. Není žádným tajemstvím, že nejvýnosnější je nakupování nemovitostí rozvádějících se párů a právě nemovitostí z pozůstalosti.

Jestliže tedy právní úprava sledovala „podporu rodinných vazeb“, pak se svým účinkem zcela minula. V příbuzenstvu vlivem této úpravy dochází jen k dalším rozbrojům a to i dlouho po rozdělení dědictví, ale zejména ochuzuje dědice, kteří rychle a pod cenou musí prodat ten který předmět z dědictví, jen aby mohli uspokojit dědice žádající o vyplacení. Jediné, komu tak tato právní úprava prospívá, jsou spekulanti s realitami.

Literature:

- Blažke, J.: Odkaz v novém právu dědickém. Právník, 1951.
- Brtko, R., Kauza Curiana. In: Súdne reči a veľké súdne procesy podľa justiniánských Digest a iných prameňov rímskeho práva . Zborník príspevkov z 11. konferencie právnych romanistov SR a

ČR, Trnava 15.-16. máj 2009 (Edd.: Mach, P., Pekarík, M.).
Trnava: Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2010.

- Černocho, Radek. Postavení dědice v římském právu. Diplomová práce. PrF MU. Brno, vlastním nákladem, 2011
- Dostálík, P., Causa Curiana - i slavní právníci prohrávají spory, Bulletin advokacie 2010, č. 1-2.
- Heyrovský, L.: Dějiny a systém římského práva soukromého. 4. vydání, Praha: J. Otto, 1910.
- Občanský zákoník, Praha. Orbis, 1950.
- Skaloš, M.: Slovenské a československé dejiny štátu a práva v rokoch 1945-1989. Banská Bystrica: PrF UMB, 2011, 428 s., ISBN 978-80-557-0156-1.

Contact – email

10908@mail.muni.cz